

**ОРГАНИЗАЦИЯ И ДЕЙНОСТЪ НА ЕДИНАДЕСЕТИЯ
ИНТЕРНАЦИОНАЛЕНЪ ЗООЛОГИЧЕСКИ КОНГРЕСЪ,
СЪСТОЯЛЪ СЕ ОТЪ 3. ДО 14. СЕПТЕМВРИЙ 1930 ГОД.
ВЪ ГР. ПАДУА — ИТАЛИЯ.**

Отъ Д-ръ Ив. Бурешъ
Директоръ на Царскитѣ Природонаучни Институти въ София¹⁾.

**Organisation und Tätigkeit des XI Internationalen Kongres-
ses der Zoologen in Padua—Italien, 3 — 14. September 1930.**

von Dr. Iw. Buresch
Direktor der Kgl. Naturwissensch. Institute in Sofia.

Преди 3 години, на 30 октомврий 1927 год., имахъ въз-
можността да докладвамъ предъ членоветѣ на Българското
Природоизпитателно и Българското Ентомологично Дружество
върху организацията и дейността на десетиятъ интернацио-
наленъ конгресъ на зоолозитѣ, състоялъ се въ гр. Буда-
пеща, на 3—14 септември 1927 г.. Тоя ми рефератъ е напе-
чатанъ въ Известията на Българ. Ентомол. Д-во, кн. IV, 1928,
стр 141—170.

Тогава още изтъкнахъ, че тия конгреси сж събрания на
учени, на които събрания се разглеждатъ всички по-важни
въпроси, които вълнуватъ научната мисль презъ времето,
когато тѣ сж свикани. Това сж фарове, които освѣтляватъ
безкрайното море на науката и които показватъ пътя на ла-
диитѣ, които се люлѣятъ по това море. Тѣ освѣтляватъ отъ
една страна здравата суша на установенитѣ вече отъ нау-
ката истини, а отъ друга страна тѣ свѣтятъ къмъ полу-
мрака и тъмнината що представлява още безкрайността на
чакашитѣ разрешение проблеми.

Първиятъ интернационаленъ зоологически конгресъ
бѣ свиканъ въ Парижъ презъ 1889 год., вториятъ следъ
три години въ Москва, третиятъ въ Лайденъ, а следъ
това въ Кембриджъ, Берлинъ, Бернъ, Бостонъ, Грацъ; де-
ветиятъ конгресъ бѣ свиканъ въ Монако презъ 1923 год. и се
председателствуваше отъ Монакския Князь Албертъ I, а
следъ това чакъ въ 1927 год. се събра десетиятъ зоологи-
чески конгресъ въ Будапеща, който конгресъ бѣ блѣскаво

¹⁾ Рефератъ, четенъ въ заседанието на Българското Природоизпита-
телно Дружество на 16 декемврий 1930 год.

изнесенъ и даде потикъ за свикване на следния единадесети конгресъ.

Въ последното заседание на Будапещенския конгресъ, станало въ голѣмата зала на Унгарския Националенъ Музей на 12 септемврий 1927 г., се гласува и прие поканата на италианското правителство, идниятъ единадесети конгресъ на зоолозите да бжде презъ 1930 год. въ гр. Падуа. За председател на тоя конгресъ бѣ избранъ професора по зоология въ Падуакия университетъ, сравнително младия още зоологъ Паоло Енриквесь. Професоръ Енриквесь се натовари съ тежката задача да организира тоя бждещъ конгресъ и то въ едно малко италианско градче, именно Падуа.

Избирането на едно малко градче за седалище на конгреса стана главно поради 2 съображения. Първо, опитността отъ миналитѣ конгреси показва, че когато конгреса заседава въ единъ голѣмъ градъ като Берлинъ, Парижъ или Римъ, които градове притежаватъ множество музеи, научни институти, дневни и нощни забележителности, — то въ такива градове конгресиститѣ биватъ силно отвличани отъ прямата имъ задача, заради която сж се събрали, именно научната дейность на конгреса и вмѣсто да следятъ съ интересъ уморителната конгресна работа, губятъ своята енергия и време въ други развлечения. Предполагаше се, че въ единъ по-малъкъ градъ всичкото внимание на стотицитѣ конгресисти ще бжде съсредоточено въ научната работа на конгреса. Второ, освенъ поканата на италианското правителство, имаше такава покана и отъ страна на белгийското правителство, което канѣше зоолозите да се събератъ на конгресъ следъ 3 години въ гр. Брюкселъ. Германскитѣ зоолози, обаче, които бѣха наводнили Будапещенския конгресъ съ 166 делегати, се противопоставиха на това предложение и усилено агитираха противъ него, тъй като политическата вражда между германския и белгийски народи, вражда насадена презъ време на свѣтовната война, не бѣ стихнала даже и между ученитѣ на тия два народа. Германскитѣ зоолози категорично заявиха че нѣма да се явятъ на конгреса, ако той стане въ Брюкселъ и затова се предпочете поканата на италианското правителство. Понеже представител на италианското правителство бѣ зоологътъ Паоло Енриквесь, който е професоръ въ Падуакия университетъ, затова и конгресътъ стана въ Падуа.

Организационната работа, която председателството на единъ интернационаленъ зоологически конгресъ има да извърши, е грамадна. Върху тая организационна работа съмъ далъ сведения въ статията си за десетия зоологически конгресъ, напечатана въ Известията на Българ. Ентомологическо Дружество, кн. IV, стр. 114—170, 1928 год.. Тоя пътъ ще направя само нѣкои сравнения между начинитѣ на организиране

на предишниятъ и сегашенъ конгреси, та отъ тия съпоставяния да може да се извлече поука за бъдещитъ конгреси.

За правилното функциониране на интернационалнитъ зоологически конгреси бди и се грижи единъ постояненъ комитетъ: Comité international permanent des congrés zoologiques, състоящъ се отъ 10 члена. Тѣ сж обикновено най-виднитъ, възрастни вече и опитни зоолози. Днесъ тоя комитетъ се състои отъ професоритъ: J. Joubin (председателъ) и M. Cauley отъ Парижъ (секретаръ), R. Hertwig отъ Мюнхенъ, G. Horvath отъ Будапеща, E. Lönnberg отъ Стокхолмъ, P. Pel-seneer отъ Брюкселъ, C. T. Regal отъ London, L. Stejneger и C. W. Stiles отъ Вашингтонъ и P. Enriques отъ Падуа. Почти всички тия членове на постоянния комитетъ сж лица надъ 60 годишна възраст, даже професоритъ Хертвигъ, Хорватъ, Стайнегъръ и Пелзенеръ иматъ надъ 70 години. Тия лица сж едни отъ главнитъ стълбове на зоологическата наука днесъ. Тѣ сж учени съ широка известностъ, съ голъма обществена опитностъ, тѣ сж живата история на днешната зоологическа наука. Следъ смъртъта на нѣкой отъ членоветъ, избира се на негово мѣсто другъ. Председателтъ на единъ изминалъ конгресъ става автоматично членъ на тоя комитетъ.

Освенъ тоя постояненъ комитетъ, който както казахме се грижи за общото дѣло на зоологическитъ конгреси и държи връзката между следващитъ едно следъ друго конгреси, — единъ другъ мѣстенъ организационенъ комитетъ (Comité d'organisation) има да се занимава съ уреждане на конгреса въ мѣстото, гдето е решено конгреса да се събере. Тоя мѣстенъ организационенъ комитетъ се състои отъ лица, живущи въ държавата, гдето ще стане конгреса. Италианскиятъ организационенъ комитетъ се състоеше отъ 48 университетски професори и асистенти и се ръководѣше отъ председателя на конгреса, казания професоръ по зоология Паоло Енриквесъ. На плещитъ на тоя комитетъ, а специално на членоветъ му живущи въ Падуа, лежеше грамадната организационна конгресна работа. Отъ умѣлото ръководене и отъ успѣшната дейностъ на тоя комитетъ, зависи до голъма степенъ и добрия изходъ на даденъ конгресъ.

Първото нѣщо, което организационниятъ комитетъ има да направи, е да нареди единъ *почетенъ комитетъ* (Comité d'honneur), който ще има да даде официалната тежестъ и важностъ на конгреса и чрезъ който комитетъ ще се получатъ нужднитъ за конгреса парични срѣдства, намаление при пътуване по желѣзницитъ, използване на официалнитъ учреждения, уреждане на банкетитъ и пр. и пр.. Въ редоветъ на почетния комитетъ влизаха: Министра на просвѣтата Prof. Baibino Giuliano, Министра на земледѣлието Prof. Giacomo Acerbo, Министра на правосъдието Prof. Alfredo Rocco, Секретаря на партията на фашиститъ Augusto Turati, нѣколко

народни представители, Ректора на Падуанския университетъ Prof. Giannino Ferrari, кметоветъ на градоветъ Падуа и Венеция и пр. и пр. Начело на тоя комитетъ, като почетенъ покровителъ на конгреса прие да бжде Негово Величество Италианския Кралъ Викторъ Емануелъ III.

Организационния комитетъ се конституира тоя пътъ въ началото на май 1930 год. и въ срѣдата на месецъ май бѣ разпратена вече първата покана за участие въ конгреса. Отъ тая покана се виждаше, че конгресътъ ще заседава отъ 3.—14. септември и че членската вноска за участниците въ конгреса ще бжде 100 италиански лири, равни на 730 български лева. Тая първа покана за конгреса бѣ изпратена до всички зоолози на земното кълбо, до всички научни академии, университети, зоологически институти, природонаучни дружества и пр.. Тая покана у насъ въ България получиха всички зоолози, още и Българското правителство въ лицето на Министра на народната просвѣта, Софийския държавенъ университетъ, Българската Академия на Наукитъ, Българското Природоизпитателно Дружество, а Негово Величество Царя на Българитъ бѣ поканенъ съ специална покана, приподписана отъ председателя на конгреса, отъ ректора на Падуанския университетъ и отъ кмета на града Падуа.

На тая разпратена презъ месецъ май първа конгресна покана се отзоваха не само у насъ, но и въ чужбина, сравнително малкъ брой зоолози и институти. Причинитъ за това бѣха нѣколко:

1. Скоро следъ разпрашането на поканата южна Италия бѣ сполетѣна отъ силно землетресение и това събитие на кара много зоолози да почакаатъ съ окончателното си решение за участие въ конгреса.

2. Падуа е малко градче: въ него нѣма много забележителности и естествено е, че много зоолози биха предпочели да посетятъ единъ голѣмъ европейски градъ, отколкото едно малко провинциално градче. Въ програмата на конгреса не се предвиждаше отиване до Римъ, Флоренция и Неаполъ, което бѣ едно опущение. Посещението на Неаполъ особено бѣ желателно, тъй като тамъ зоолозитъ щѣха да видятъ най-прочутата морска биологическа станция, която отъ много години вече е буенъ изворъ за зоологическата наука. Предвиденитъ екскурзии се отнасяха само до близки на Падуа малки градчета.

3. Презъ тая 1930 г. имаше нѣколко интернационални биологически конгреси, които предшествуваха зоологическия. Така, презъ юний т. г. се състоя интернационалниятъ орнитологически конгресъ въ Амстердамъ, а 2 седмици преди зоологическия се събра въ Будапеща хидробиологическия конгресъ. Не отдавна, именно презъ есента 1929 год., се съ-

бра въ Итака—Америка и бѣ силно посетенъ Интернационалниятъ конгресъ на ентомологитѣ. Много отъ зооложитѣ, които посетиха нѣкой отъ тия конгреси не можаха по финансови причини да посетятъ и конгреса въ Падуа. Общата финансова криза въ всички европейски държави сѣщо така попречи щото зооложитѣ и тоя пѣтъ да се явятъ така масово, както това бѣ на миналия конгресъ въ Будапеща.

Една четвърта причина за да се отзоватъ сравнително малко членове (490 души) на конгреса бѣ и тая, че втората конгресна покана бѣ разпратена много късно, едва 10 дена преди конгреса, при това въ нея имаше означени само единъ много малкъ брой отъ рефератитѣ, които ще се четатъ, а известно е, че качеството на рефератитѣ е, което привлича зооложитѣ на интернационалнитѣ конгреси.

На поканитѣ, изпратени въ България, се отзоваха: Българската академия на наукитѣ, Царскитѣ научни институти и Софийския държавенъ университетъ, а Негово Величество Царя натовари мене да Го представлявамъ като личенъ неговъ делегатъ. Българската академия на наукитѣ натовари сѣщо така мене съ специално писмо № 339, отъ 20. VIII. т. г., а Софийскиятъ университетъ избра професоръ Теодоръ Моровъ като делегатъ за конгреса. За жалость, малката представена за цѣлата сума попречи на Д-ръ Морова да се яви на конгреса. Като делегатъ отъ България се явихъ значи само азъ и се помжчихъ, до колко това бѣ възможно, добре да представя българската зоологическа наука предъ това събрание на учени отъ цѣлото земно кълбо.

На миналия зоологически конгресъ бѣха представени съ свои делегати всички културни нации на свѣта съ изключение на Гърция. Тоя пѣтъ и тая държава изпрати свой представителъ, именно Георги Атанасополусъ отъ Солунъ, който се занимава съ изучаване риболовството и рибитѣ на Гърция. На конгреса бѣха представени съ свои представители 41 държави. Най-добре бѣ представена Италия съ 208 представители, следъ това Германия съ 74, Франция съ 35, Англия—21, Унгария—20, Съединенитѣ Щати—17, Австрия—16, Белгия—11, Полша—10, Холандия—9, а следъ това, съ по-малко представители идатъ държавитѣ: Алжиръ—1, България—1, Бразилия—1, Ватикана—1, Гърция—1, Дания—3, Дания—2, Естония—4, Египетъ—1, Финландия—1, Португалска Индия—1, Испания—3, Индокитай—1, Ирландия—1, Канада—1, Китай—1, Летландия—1, Монако—1, Норвегия—3, Палестина—5, Перу—2, Португалия—1, Ромъния—9, Русия—3, Турция—1, Швеция—5, Швейцария—5, Чехословакия—8, Югославия—3, Япония—6, Чили—1. Всичко 490 записали се членове на конгреса.

Отъ тия 490 участници не се явиха около 80 души, които отсъствие ясно личеше отъ нераздаденитѣ тѣхни до-

сиета, запазени въ конгресната канцелария. Освенъ това, 76 отъ записалитѣ се бѣха само спомагателни членове, т. е. бѣха жени и дъщери, които придружаваха делегатитѣ, а 208 отъ членоветѣ бѣха италианци. Оставатъ значи като истински чуждестранни участници въ конгреса 200 души, което число, въ сравнение съ миналия конгресъ, на който взеха участие 800 души, е доста малко. Голѣмото число на дамитѣ се обяснява съ това, че женитѣ винаги иматъ силно желание да видятъ красивата и поетична Италия, дето действително има много какво да се види, дето сж запазени произведенията на най-великитѣ майстори, дето историята на древността и на модерното време се чете на всѣка стѣпка. Даже видни стари зоолози, като Хертвигъ, Шайлсъ, Пелзенеръ, Шайнегеръ, Борча, Хорватъ, Северцовъ и др. дойдоха тоя пътъ съ женитѣ си. Такива двойки имаше, по моето пресмѣтане, не по-малко отъ 69. Много отъ дамитѣ се живо интересуваха отъ работата на конгреса, повечето обаче разглеждаха забележителноститѣ на Падуа, или пъкъ правѣха излети изъ Италия.

Програмата, установена за конгреса, бѣ следната:

3 септември: вечерь — срѣща за опознаване на делегатитѣ въ салонитѣ на хотелъ Сторионе.

4 септември: сутринь — тържествено откриване на конгреса, избиране на подпредседатели и председатели на секциитѣ, банкетъ отъ Ректора на университета за делегатитѣ на правителствата; *следъ обѣдъ* — заседания на секциитѣ; *вечерь* — срѣща въ кафе Педруки.

5 септември: сутринь — заседания на секциитѣ; *следъ обѣдъ* — общо заседание; *вечерь* — реферати съ кинематографъ.

6 септември: сутринь — секционни събрания; *следъ обѣдъ* — събрания на разнитѣ дружества; *надвечерь* — екскурзия до Кралския Дворецъ Стра и голѣма вечеря, дадена отъ страна на Падуанската община.

7 септември: — екскурзия изъ лагунитѣ на Венеция; банкетъ отъ страна на града Венеция; *вечерь* — връщане въ Падуа.

8 септември: сутринь — общо събрание на всички делегати; *следъ обѣдъ* — събрания на секциитѣ; *вечерь* — балъ съ танци въ разкошнитѣ салони на казино Педруки.

9 септември: сутринь — заседания на секциитѣ; *следъ обѣдъ* — екскурзия до Ровиго и Ка Оддо, посещение орнитологическитѣ сбирки на Графъ Арригони и Държавната птицевѣдна станция, банкетъ въ Ровиго.

10 септември: сутринь — общо събрание; *следъ обѣдъ* — заседания на секциитѣ; на 5 часа екскурзия до Абано (по липса на време изостави се).

11 септември: сутринь — общо събрание на всички членове; *следъ обѣдъ* — тържествено закриване на конгреса; *вечерята* — голѣмъ банкетъ за всички конгресисти отъ страна на организационния комитетъ.

12 до 14 септември: — тридневна екскурзия до Комакио, Ферара, Болоня и Равена.

Първата срѣща на конгресиститѣ стана на 3 септември вечерята въ локалитѣ на хотелъ Сторионе, необикновено красивъ хотелъ за едно малко градче, каквото е Падуа. Целта на тая срѣща бѣ опознаване на присѣтствующитѣ и първо ориентиране изъ предстоящата дейность на конгреса. Всѣки членъ на конгреса имаше закачена на дрехата си значка, а подъ нея на бѣла лентичка бѣ означенъ номера, подъ който делегата е записанъ въ списъка на конгреснитѣ членове. Всѣки държеше въ ржката си по една книга, съдържаша списъка на записалитѣ се конгресисти и списъка на рефератитѣ, които ще се четатъ. При тоя списъкъ и при наличността на номера, който всѣки делегатъ носи, интересующиятъ се можеше лесно да научи името на даденъ делегатъ и веднага да намѣри и заглавието на реферата, който тоя делегатъ ще чете въ едно отъ иднитѣ заседания. Книгата съ списъка на членоветѣ и рефератитѣ бѣ доста голѣма по размѣръ и не можеше да се поставя въ джоба на дрехитѣ, а това бѣ едно голѣмо неудобство, защото ржцетѣ на делегата бѣха постоянно отрупани съ книги. Въ това отношение предишния конгрисъ въ Будапеща имаше голѣмо преимущество; тамъ списъка на конгресиститѣ, списъка на рефератитѣ, конгресната програма и плана на града бѣха напечатани въ джобенъ форматъ и съ тѣхъ се манипулираше много по-лесно.

На казаната срѣща, която трая до късно презъ нощта, царуваше извънредно сърдечна и другарска атмосфера. Много отъ зоолозитѣ се знаеха отъ Будапещенския конгресъ, а непознаващитѣ се се представяха единъ на другъ безъ стеснение и безъ официалности. Около маситѣ се формираха постепенно и непринудено отдѣлни групи, ту сериозно, ту весело разговарящи. Английската група се състоеше отъ D-r A. Bather и отъ зоолозитѣ професори Robson и Parker, а до тѣхъ седѣха: норвежеца Hjalmar Broch и шведцитѣ Sixten Bock и L. Jägerskiöld. И интересно и тжжно бѣ да наблюдава човѣкъ стария вече Jägerskiöld, тоя буенъ изследователъ на Бѣлия Нилъ, тая импозантна нѣкога личность, сега вече грохналъ и боленъ, едвамъ чувашъ и едвамъ виждащъ. На очитѣ му имаше два чифта силно изпжкнали очила, почти бинокулярни лупи, а на ухото му бѣ закачена специална слу-

шалка, съединена посрѣдствомъ жица съ специаленъ слуховъ апаратъ въ видъ на владишки кръстъ, висещъ на гърдитъ му. Тоя апаратъ той поставяше последователно предъ всѣки отъ своитъ събеседници. Когато пъкъ слушаше въ аудиторията нѣкой рефератъ, тогава слуховия му апаратъ, състоящъ се отъ надупчена 25 см. квадратна плочка, бѣ закаченъ върху корема му Любопитнитъ, не винаги сериозни погледи на околнитъ, не пречеа на тоя любознателенъ изследователъ най-ревностно да взима участие въ работитъ на конгреса.

Друга една яко оформена и постоянно държаща се на купъ група бѣ французката група, която тоя пътъ бѣ по-силно представена, отколкото на миналия конгресъ. На чело на тая група стоеха Проф. Joubin и Gravier, а около тѣхъ се трупаха парижкитъ професори и зоолози Mauric Cauleri, Charle Perez и видниятъ спелеологъ René Jeannel. Въ другъ жгълъ на залата втора една французка група отъ помлади зоолози: L. Berland, R. Mathias, Jacqus Pallegrin, Louis Fage, всички отъ Museum d' Histoire Naturele въ Парижъ, се шумно веселѣха съ своитъ и италианскитъ дами. Между французитъ начесто се виждаше красивата фигура на стариятъ виденъ бѣлградски професоръ Живоинъ Джорджевичъ, а сѣщо така стройната и прилична фигура на младия испански ентомологъ Pieltain Bolívar отъ Мадридъ.

Германскитъ зоолози и тоя пътъ наводниха конгреса съ най-много и най-видни зоолози—74 на брой. Около 80-годишния патриархъ на германската зоологическа наука професоръ Richard von Hertwig се трупаха неговитъ ученици, сега вече видни професори, като: Hartmann, Buchner, Hesse, Pax, Koch, Mangold, Schneller. Професоръ Хертвигъ, макаръ и 80-годишенъ, е още съ бистъръ умъ, той носи въ душата си горещи симпатии къмъ България и се гордѣе съ своитъ ученици българи: Методи Поповъ, Теодоръ Моровъ и Иванъ Бурешъ. Между многото представени германски зоолози не мога да не спомена имената на Prof. Fritz Stellwag отъ Нойшадъ, на Prof. Heinrich Prell отъ Дрезденъ, на Prof. Gustav Brandes отъ Дрезденъ, на Dr. Walther Horn отъ Берлинъ, на Prof. Erich Martini отъ Хамбургъ, на Prof. Carl Zimmer отъ Берлинъ.

Силно състрадание възбуждаше у всѣкиго нещастния Prof. Georg Grimpe отъ Лайпцигъ, редакторъ на списанието „Der Zoologische Garten“. Макаръ и парализиранъ съвършено отъ кръста на долу, той не можа да се стърпи да не дойде на празника на зоологическата наука. Разхожданъ съ количка и носенъ на гърбъ по стълбитъ на Падуанския университетъ, той искаше на всѣкъде да бѣде, всичко да чуе. Неговата удивително търпелива и благородна жена, стоеше винаги до него и дигаше неговата ржка, когато нѣкой посѣгаше да се ржува съ нейния мъжъ, или пъкъ когато той трѣбваше да гласува. Мускулната парализия, отъ която тоя

виденъ ученъ страда, е обхванала вече не само неговитѣ крака, но и неговитѣ ръце и човѣкъ, когато разговаря съ него остава смаянъ, какъ това тѣло, което е вече почти трупъ, може да носи още тая жива глава, изъ която бликатъ голѣми идеи, яка воля и обилна предприемчивость. Той знаеше много за Царската зоологическа градина въ София, той чете редовно Известията на Царскитѣ Научни Институты и съ живи слова възхвалява нашия Царъ като меценатъ на науката.

Интересна бѣше и групата на японцитѣ, начело съ стария зоологъ Проф. Tago, професора Snemi Matsumura, Tokichi Shiraki, Asajiro Oka и младитѣ съпрузи Tohru Uchida. Тия последнитѣ следватъ зоология въ Берлинъ и говорятъ доста сносно нѣмски. Погледитѣ на всички се спираха върху милото, матово-желтеникаво лице на Мадамъ Учида и тя разговаряше охотно и съ голѣма учтивость, свойствена на всички японци.

Добре бѣ оформена и унгарската група, начело съ сегашния патриархъ на унгарската зоологическа наука 80-годишния Geza Horvath (почетенъ членъ на Българското ентомологическо дружество) и съ директора на зоологическия отдѣлъ при Унгарския националенъ музей Ernő Csiki. Около тѣхъ се държатъ ентомолога Prof. Gelei, хидробиолога Entz и орнитолозитѣ Lintia, Kleiner и Ludany.

Отъ славянскитѣ зоолози най-добре бѣха представени чехитѣ съ 8 представители, отъ които повечето сж отъ Масариковия университетъ въ Бърно. Тука сж професоритѣ: Karel Sulc, Jan Zavrel, Vlad. Teyrovsky и Dr. Krajník и др.

Руситѣ сж представени само съ единъ делегатъ, стариятъ виденъ професоръ отъ Москва Алексей Северцовъ. Римски Корсаковъ отъ Петербургъ и други още нѣколко руски професори, които желяеха да се явятъ на конгреса, не бѣха допуснати, обаче това запрещение имъ се направи, за очудване на всички, не отъ фашиското италианско правителство, а отъ болшевишкото руско правителство.

Югославянската група се водеше отъ бѣлградския професоръ Живоинъ Джорджевичъ, а съ него бѣ проф. Александъръ Хаджи отъ Любляна. Поляцитѣ бѣха представени съ 10 зоолози, между които професоритѣ: Хиршлеръ отъ Лвовъ, Русковски, Яницки, Ячевски, Стефански отъ Варшава, и Никулски отъ Краковъ.

Отъ Румжния дойдоха тѣхнитѣ най-видни зоолози, именно професоритѣ: И. Борча (отъ университета въ Яшъ), А. Поповичи-Базносану (отъ Букурещъ) и Грегоръ Антипа, директоръ на Естествено-историч. музей въ Букурещъ, виденъ ихтиологъ и изследователъ на Дунава и риболовството по тая рѣка.

Тая първа срѣща на делегатитѣ зоолози бѣ силно оживена; всѣки разпитваше, всѣки търсеше нѣкого, всѣки искаше сведения за утрешния день, презъ който ще стане тържественото откриване на конгреса въ голѣмата аула на Падуанския университетъ.

Председателя на конгреса ме уведоми при тая срѣща, че перманентния интернационаленъ зоологически комитетъ е взелъ решение, при тържественото заседание да се даде преди всичко на мене думата, за да поздравя конгресиститѣ отъ името на Негово Величество Царь Борисъ III, който днесъ е единствения държавенъ глава занимаващъ се лично съ зоологически издирвания и носящъ учената титла докторъ на природнитѣ науки.

На следния день, недѣля 4 септемврий 1930, въ 9½ часа, въ Aula magna на Падуанския университетъ, при една необикновено разкошна обстановка, въ присѣтствие на представителя на правителството Министра на външнѣ дѣлитѣ Россо, на Ректора на университета Джокомо Ферари, на кмета на града Падуа, на представителитѣ на гражданскитѣ и военни власти, следъ речитѣ на казания министъръ и на ректора на университета, председателя откри конгреса и даде думата на представителя на Негово Величество Царя на Българитѣ. Отъ високата катедра азъ обяснихъ защо Негово Величество не може да пропусне и тоя пѣтъ случая да изпрати на събралитѣ се въ Падуа отъ всички краища на земното кълбо зоолози, своитѣ най-сърдечни приветствия и горещи пожелания за успѣшна и ползотворна работа. България е земледѣлска страна — земята е която храни българскиятъ народъ. Царьтъ на Българитѣ добре знае, че въ проучване природата на тая земледѣлска страна се крие благоденствието на нейния народъ. И затова, не е чудно, а на противъ, е било належаща нужда покрай другитѣ държавни земледѣлски опитни институти, Държавния Глава на България да основе свои собствени: природонаученъ музей, ентомологическа станция, зоологическа и ботаническа градини, които ръководени лично отъ Него и издържани съ лични Негови срѣдства, за да могатъ да служатъ за по-бързото проучване богатата и разнообразна природа на България, което проучване води следъ себе си и икономическо преуспѣване. Тая е основната мисль, която е подбудила Негово Величество Царь Борисъ III, както и по-рано така и сега да прояви живъ интересъ къмъ зоологическитѣ конгреси и да пожелае научнитѣ резултати и отъ тоя конгресъ да бждатъ честь и гордость за науката и човѣчеството. Завършихъ своята речъ съ възпоменание за оня виденъ италиански природоизпитателъ и основателъ на Болонската академия на наукитѣ, именно Luigi Fernando de Marsigli, който още преди напечатването на прочутата Линеева *Systema Naturae*, въ

1726 год., е написал първото съчинение върху природата на България, именно 6-томния разкошен труд *Danubius Panonico—Mysicus, description du Danube depuis la montagne de Kelenberg en Autriche, jusqu'au confluent de la riviere Jantra dans la Bulgarie*. България бѣ презъ онова далечно време подъ черно турско робство и почтениятъ италиански ученъ посочи на културния свѣтъ не само красотитѣ на българската земя, но и добродѣтелитѣ на забравения тогава български народъ.

Моята речъ се посрещна съ голѣмъ ентузиазъмъ, който се дължи на голѣмитѣ симпатии, които италианскиятъ народъ храни къмъ Българския Държавенъ Глава. Речъта бѣ напечатана и хроникирана въ множество италиански и чуждестранни вестници (*Il gazzettino XLIV N. 211. Venezia, 5. IX. 1930*).

Говори следъ това избранника на делегатитѣ на правителствата, представени на конгреса и представителя на всички академии, университети и институти. Избранникъ на правителствата бѣ американския професоръ и воененъ лѣкаръ D-r C. Stiles, който се яви на катедрата въ военно полковническа униформа. Избранника на университетскитѣ делегати бѣ зоолога Rihard Hertwig отъ Мюнхенъ. Други речи не се допускаха, защото е невъзможно да се даде думата на всички представители на правителствата, на университетитѣ, на академитѣ и пр. — Това би изисквало цѣлъ день време, затова се избиратъ предварително само двама души, отъ които единиятъ говори отъ името на всички представени на конгреса правителства, а другиятъ отъ името на всички университети и академии. Тържественното събрание завърши съ рефератъ на тема „Еволюция и генетика“, четенъ отъ професора по зоология въ Парижката сорбона Maurice Caullery.

На 1¹/₂ часа следъ обѣдъ засѣданието бѣ обявено за закрито. Изъ голѣмата врата на Университетъ се излѣ и наводни тѣсната главна улица празнично облечената хонорация, що заседаваше преди малко въ тържествената университетска аула. Навалица отъ падуаанска публика следѣше съ интересъ излизането на конгресиститѣ. Студентитѣ, снабдени съ формени, чудновато изострени напредъ и украсени съ разни висулки шапки, обясняваха имената на делегатитѣ и на държавитѣ, които сж ги изпратили. Фотографитѣ усилено работѣха. Любопитството бѣ голѣмо. Италианцитѣ обичатъ тържествата, а имаше и какво да се види — зоолози отъ цѣлото земно кълбо сж се събрали тука. Извикваха се имената на държавитѣ: Япония, Китай, Аржентина, Египетъ, Алжиръ, Индия, Палестина, Болшевишка Русия и пр. и пр. Извикваха се и имената на нѣкои отъ делегатитѣ: делегата на Ватикана (живо се коментираше какво общо има Папата съ зоологията), делегата на свободния градъ Данцигъ, деле-

гата на Царя на България, делегата на Карнеджиевия институт, на германския ентомологически институт, на испанския океанографически институт, на германското дружество за запазване на складирани храни и пр. и пр. А между зоолозите вървяха: министри, началници на гарнизони, духовни лица, кметове, депутати и общественици. Можаша да се наблюдават импозантни стройни личности, а също така и слаби тѣла, въ които гори обаче мощния огън на науката. На гръбб изнесоха най-после и нещастния професоръ Гримпе, а съ него разговаряше негрътъ зоологъ Джюстъ.

До като тая пъстра навалица се разотиваше изъ улицитѣ и по хотелитѣ, въ конгресната канцелария се събра постоянниятъ комитетъ, за да избере подпредседатели на конгреса. И въ това заседание се направи наново честъ на делегата отъ България, като той бѣ избранъ единодушно за единъ отъ 5-тѣхъ подпредседатели на конгреса и му бѣ отредено да председателствува първото общо събрание, което ще стане на следния день, 5 септември, въ голѣмата аудитория на Медицинския паталогически институтъ. На това общо събрание, както това се вижда отъ печатния конгресенъ бюлетинъ № 3 и отъ програмата на конгреса, се четоха отъ видни зоолози следнитѣ 4 реферати: отъ Професоръ Рене Жанелъ отъ Парижъ — Върху пещерната фауна на банатскитѣ Карпати и на планината Бихаръ; отъ Проф. Пржибрамъ отъ Виена — Овладаването на околната срѣда; отъ Проф. Колоси отъ Неаполъ — Еволюция и биогеография и отъ Проф. Жюстъ отъ Вашингтонъ — Ролята на кортикалната протоплазма при виталнитѣ явления. Сжщиятъ день вечерта се изнесе, придружения съ кинематографски картини рефератъ на Проф. Брандесъ (директоръ на зоологическата градина въ Дрезденъ) върху 3 годишни наблюдения надъ единъ роденъ въ зоологическата градина орангъ-утанъ.

При реферати, четени на езикъ не добре обладаванъ отъ председателя (напр. италиански), председателството при дебатитѣ се извършваше отъ нѣкой отъ колегитѣ на президиума, познаващъ дадения езикъ.

Такива общи събрания, на които присъствуваха всички делегати, а можеха да присъствуватъ и външни лица, имаше, презъ траенето на конгреса, всичко 5 и на тѣхъ се изнесоха всичко 13 реферати. Освенъ тия отъ по-общъ интересъ реферати, изнесоха се и още 200 други специални реферати, които бѣха четени въ отдѣлнитѣ конгресни секции, каквито тоя пжтъ имаше уредени 15, а именно: 1. Обща зоология, 2. Механика на еволюцията и експериментална ембриология, 3. Екология, 4. Зоогеография, 5. Палеозоология, 6. Сравнителна анатомия, 7. Сравнителна физиология, 8. Протистология, 9. Ентомология, 10. Безгръбначни животни, 11. Гръбначни животни, 12. Зоотехника, 13. Бубарство, 14. Паразито-

логия и симбиоза и 15. Секция за номенклатура. Числото на секциите бѣ съ 5 по-вече отъ секциите, установени въ миналия конгресъ. Видя се, обаче, че не бѣ необходимо да се увеличава числото на секциите, понеже секция 13 (зоотехника) остана безъ рефератъ, а секция 5 (палеозоология) — съ 1 рефератъ.

Преди да се спра върху нѣкои отъ рефератите, изнесени на конгреса, ще трѣбва да кажа нѣколко думи изобщо върху организацията и редътъ по който ставатъ докладите и върху администрацията на конгреса изобщо.

Бюрото на конгреса бѣ настанено въ долния етажъ на старинния Падуански университетъ, началото на който датира отъ 1222 год.. Доброто си име университета дължи главно на доброто застъпване въ него на правните и медицински науки. Старинната университетска сграда загражда единъ не малък дворъ, обкръженъ съ колониади, въ които сж подредени множество статуи на видни учени, следвали или пъкъ работили въ тоя университетъ. Тука е статуята на Гьоте, който е написалъ въ Падуа своята „Метаморфоза на растенията“; тука е красивата статуя на Лукреция Корнаро Пископия—първата жена промовирана като докторка по философия още презъ 1678 год. и означавала се съ голѣмъ умъ и необикновено красноречие; тука сж бюстовете на Франческо Реди, на Спаланцани, на Валиснериусъ, на Малпигий, на Алдрованди и множество други. Въ тоя университетъ сж следвали презъ срѣдните вѣкове благородници и членове на царски семейства отъ почти всички европейски народности. Даже германските благородници, следващи тука, сж си построили собствена черква. Всѣки завършилъ университета благородникъ е оставялъ тука своя гербъ. Гербовете на тия хиляди благородници и членове на кралски фамилии, завършили университета, красятъ днесъ стените и таваните на университетските аудитории и коридори и придаватъ на университетските помѣщения единъ особенъ и интересенъ изгледъ.

На единъ отъ тия гербове се чете „Victorius Bulgarin, patrit Corcyrensis 1820“ (о-въ Корфу—Гърция); за по срѣдата на герба има лъвче, стъпило върху полумѣсецъ, т. е. сжщиятъ знакъ, който и нашите революционери въ турско време сж носили на шапките си. При прочитане на тоя надписъ човѣкъ неволно се връща назадъ презъ вековете къмъ изчезналите презъ турското робство наши боляри.

Въ горния етажъ на сградата е университетската Аула-Магна, — необикновено разкошно украсена съ скулпираните цвѣтни и златни гербове на благородниците, промовирани въ нея. Въ тая разкошна аула стана първото тържествено събрание на конгреса, за което говорихъ преди малко. Въ дол-

ниятъ етажъ пъкъ бѣ настанена конгресната канцелария, състояща се отъ: една стая за телеграфопощенска станция, отъ която направо конгресиститѣ и журналиститѣ можеха да изпращатъ своитѣ телеграми и писма: една зала за писане, снабдена съ всички необходими писалищни принадлежности (тука конгресиститѣ пишеха своитѣ доклади и писма, едно преимущество предъ миналия конгресъ); едно информационно бюро, въ което нѣколко студенти, говорящи чужди езици, бѣха презъ цѣлия день на разположение на конгресиститѣ като преводачи; една зала за специални заседания и една за председателя на конгреса. Тия административни помѣщения на конгреса бѣха отворени презъ цѣлия день и почнаха да функциониратъ 2 дена преди конгреса.

Научнитѣ заседания на секциитѣ и общитѣ научни събрания ставаха не въ централната университетска сграда, а въ новитѣ университетски институти, намиращи се не далечъ отъ тамъ на улица Леонардо Лореданъ. Секциитѣ заседаваха всѣка въ отдѣленъ институтъ: всѣки день заседаваха 3 до 5 секции; въ всѣка секция се четѣха по 5 до 10 реферати. Да се посетятъ всички реферати бѣ, разбира се, физически невъзможно. Нѣкои отъ делегатитѣ се задоволяваха да посещаватъ само една или две секции. Други пъкъ, и то по-голѣмата частъ отъ тѣхъ, си бележеха върху напечатаната програма тия отъ рефератитѣ, които ги интересуваха и следъ като изслушваха единъ рефератъ въ една секция, отиваха въ друга секция, а следъ като присѣдствуваха тамъ на 1 или 2 реферата, отиваха въ трета секция и така натакъ. Понеже секциитѣ заседаваха въ различни здания и понеже горещината бѣ много голѣма, затова и мѣстенето отъ една секция въ друга бѣ доста неприятно.

Други неудобства при следенето на рефератитѣ бѣха следнитѣ: 1. Списъкътъ на рефератитѣ бѣ тоя пжтъ неполучливо напечатанъ, размѣра на книгата бѣ голѣмъ и не можеше да се носи въ джобъ; 2. Не бѣха отбелезани въ самата програма пълнитѣ заглавия на рефератитѣ, които ще се четатъ всѣки единъ день, а бѣха отбелезани само имената на лицата, които ще говорятъ; това обстоятелство караше конгресиститѣ постоянно да прелистватъ книгата за рефератитѣ, за да търсятъ кой какво ще говори и тоя шумъ отъ прелистване непрекъснато се чуваше при всѣко заседание; 3. Аудиториитѣ, въ които се четѣха рефератитѣ, не винаги бѣха напълно пригодени било за проекционни картини, било за други демонстрации. Уредбата на секционнитѣ заседания въ това отношение бѣ на миналия Будапещенски конгресъ по-съвършена.

Числото на рефератитѣ бѣ голѣмо, както казахъ повече отъ 200. Отъ тия реферати близо една трѣта бѣха четени на италиански езикъ и затова бѣха мжчно разбираеми за чуждестраннитѣ зоолози, обаче тѣ възбуждаха голѣмъ интересъ у мѣстнитѣ италиански природоизпитатели и бѣха добре посетени.

По-голѣмата частъ отъ рефератитѣ разглеждаха, разбира се, съвсемъ специални теми. Така напр.:

1. Prof. Leo Abolins отъ Рига говори за половия специфитетъ у рибитѣ отъ рода *Crenilabrus*.

2. Prof. Alceste Arcangeli отъ Бари говори за хермафродитизма у сухоземнитѣ изоподи.

3. D-r Caesar Boettger отъ Берлинъ за образуването на видоветѣ подъ влиянието на човѣка.

4. Избраната за секретаръ на конгреса италианска зооложка Fausta Bertolini отъ Падуга говори за регенерацията на смилателната система у холотуриитѣ.

5. D-r Josef Mallasz отъ Унгария говори за разпознаването на полѣтъ у яйцата на пеперудитѣ.

6. D-r Antonio Duse — италианецъ говори за прелетяване на птицитѣ презъ ломбардскитѣ Предалпи.

7. Проф. Йованъ Хаджи отъ Люблина — за процеса на образуването на нови видове у рода *Euscorpio* (Скорпиони).

8. Глухиятъ Prof. Jaegerskiöld отъ Гетеборгъ (за когото вече споменахъ) чете рефератъ за миграцията на нѣкои шведски птици.

9. Prof. R. Issel отъ Генуа — нови наблюдения върху фауната на термалнитѣ води.

10. D-r August Toschi — за храненето на птицитѣ презъ време на прелитането имъ.

11. D-r Pietro Parenzan — италианецъ, върху произхождението на фауната на албанското Охридско езеро. Обърнахъ вниманието на референчика, че около Охридското езеро живѣятъ македонци българи, че града Охридъ е люлката на българската култура и книжнина и затова Охридското езеро трѣбва да се нарича македонско езеро, а не албанско.

12. D-r Ilmari Valikangas — отъ Хелзингфорсъ, говори за променитѣ въ бозайната фауна на Финландия отъ 19 столѣтието насамъ.

13. Prof. Jacques Millet отъ Парижъ, за отровнитѣ жлези на паяцитѣ.

14. Prof. Jean Turchini — отъ Монпелие, за електрическитѣ органи у животнитѣ.

16. Prof. Karl Andersen чете интересен рефератъ за пулсирането на сърдцето у рибитѣ, гущеритѣ и птицитѣ при ембрионалното имъ развитие. При разнитѣ ембрионални фази числото на туптенията на сърдцето е различно; то зависи много и отъ външната температура.

17. D-г G. Fraenkel — отъ Йерусалимъ, говори за физиологията на дишането у насѣкомитѣ.

19. D-г Heinrich Pfeifer отъ Бреслау — за патогенното свѣтене у безгрѣбначнитѣ животни и пр. и пр.

Моятъ рефератъ, както това се вижда отъ конгресния бюлетинъ № 3, азъ изнесохъ на втория конгресенъ день, като занимахъ аудиторията на зоогеографската секция съ „Историята на фаунистичнитѣ изучвания въ България отъ най-старо време до днесъ и днешното състояние на зоологичната наука въ нашата страна“. Рефератътъ ще бжде отпечатанъ въ отчетитѣ на конгреса и къмъ него ще бжде добавена пълна библиография върху фауната на България. Цѣльта на тоя ми рефератъ бѣ да покажа на чуждестранния ученъ свѣтъ, че българскитѣ зоолози, отъ освобождението на България насамъ, интензивно и успѣшно сж работили върху изучването на фауната на нашата страна; че Българската държава и Българскиятъ Царъ сж създали не малко природонаучни институти, които сж издигнали българската зоологична наука на значителна научна висота.

Покрай съвсемъ специалнитѣ реферати изнесени на конгреса, имаше и такива, разясняващи голѣми биологически проблеми. На миналия Будапещенски конгресъ такива смайващи съ широкия си замахъ и съ майсторската си постановка реферати имаше доста много. Тоя пжтъ на Падуанския конгресъ тѣ бѣха сравнително по-малко. Причината на това се крие въ обстоятелството, че между конгреситѣ въ Будапеща и Падуа времето бѣ сравнително кратко, само 3 години, време недостатъчно за по-виднитѣ зоолози да изнесатъ нѣщо крупно, нѣщо поразяващо съ методъ и смайващо съ полученъ резултатъ. Отъ друга страна, много отъ зоолозитѣ дадоха гласностъ на най-интереснитѣ си проучвания на станалитѣ не отдавна интернационални биологически конгреси, именно на орнитологическия конгресъ въ Амстердамъ, на хидробиологическия въ Унгария и на ентомологическия въ Итака.

Следнитѣ реферати бѣха отъ по-крупно значение изобщо за биологичната наука:

1. На професора отъ Бреславския универистетъ Paul Vichner, който говори за „сѣотношението между формата на паразита и гостоприемника“. Раферентчика е създателъ на една специална областъ въ зоологическата наука, именно изследването на ония специални бактерии, които живѣятъ главно въ тѣлото на насѣкомитѣ и съставляватъ нераздѣлна

часть отъ вътрешната имъ организация. Тѣ сж, вѣроятно, въ симбиоза съ насѣкомото и сигурно сж отъ полза за него. Изъ тази областъ се четоха въ секцията по паразитология и симбиоза редица реферати отъ зоолозите: D-r Koch, Prof. Pierantoni, D-r Erich и D-r Stammer. Родоначалникътъ на тия изследвания е чехския професоръ Шулицъ отъ Бърно, който бѣ публично поздравенъ въ едно отъ заседанията на казаната секция.

Въ сжщата секция проф. E. Martini отъ Хамбургъ, авторъ на съчинението *Medizinische Entomologie*, изнесе съдържателния рефератъ „Паразитизъмъ, неговото произхождение и неговия край“. Крайниятъ резултатъ отъ паразитизма е че паразита се превръща въ единъ важенъ за живота на гостоприемника органъ. Пакъ въ тази секция бѣ изнесенъ и интересния рефератъ на D-r H. Pfeiffer отъ Бреслау — „Върху патогенното свѣтене у безгръбначнитѣ животни“.

2. Интересенъ бѣ и реферата на видния виенски зоологъ-експериментаторъ Prof. Hans Przibram, който говори върху обладаването на околната срѣда. Професоръ Пржибрамъ е авторъ на 6 томното съчинение „Експериментална зоология“; той е построилъ въ Виенския биологически институтъ нѣколко голѣми камари, които той нарича екзостати, въ които температурата, свѣтлината, влагата и даже атмосферното налягане могатъ да бждатъ регулирани отъ експериментатора както той пожелае. Съ това ново придобитие на експерименталната зоология автора върва че сж обладани ний-важнитѣ външни фактори, подъ влиянието на които се променятъ организмитѣ. Той кани зоолозите да използватъ построенитѣ отъ него екзостати.

3. Най-видния протистологъ Prof. Max Hartmann отъ Берлинъ говори върху „Релативния сексуалитетъ“, като разгледа ония низши организми (напр. кафявата гжба *Ectocarpus siliculosus*), които при размножението си даватъ 2 вида гамети: мъжки и женски, обаче и мъжкитѣ гамети копулиратъ помежду си, т. е. нѣкои отъ тѣхъ получаватъ функциитѣ на женски елементъ. Ако такива релативни женски гамети изолираме и отглеждаме по-нататъкъ, тѣ даватъ въ последствие пакъ мъжки и женски гамети. Въпреки твърдението на нѣкой автори, че въ тия случаи се проявява единъ трети полъ, Хартманъ обяснява че имаме работа само съ 2 пола, които сж различно силно изразени, т. е. всѣки организъмъ е двуполовъ, обаче, единиятъ отъ половетѣ е по-силно изразенъ отъ другия. Изразения по-силно полъ доминира надъ другия и организма се проявява като женски или като мъжки, съобразно преобладаващия полъ. Въпроса за „възможността за съществуване на единъ трети полъ“ бѣ разгледанъ въ единъ другъ специаленъ рефератъ, изнесенъ отъ Д-ръ Франсъ Похе.

4. Палестинският зоологъ и виденъ ентомологъ Prof. Fritz Bodenheimer отъ еврейския университетъ въ Иерусалимъ изнесе сложния рефератъ „Масовата промѣна въ животинския свѣтъ“. Съ ясна и цвѣтиста речъ той изложи явленията, които трѣбва да се съчетаятъ, за да могатъ известни организми, особено вреднитѣ насѣкоми, да се появятъ въ голѣми множества. Правилното анализиране на тия физически и биологически фактори е отъ голѣмо значение за правилното поставяне на борбата съ вреднитѣ насѣкоми.

5. Интересенъ бѣ и реферата на D-r Caesar Boettger отъ Берлинъ, който говори за „образуването на нови видове подъ влияние на човѣка“. Къмъ известнитѣ дарвиновски фактори той добавя още единъ, именно влиянието на превознитѣ сръдства на човѣка. Охлювътъ *Dogoseras laevis* е разпространенъ посрѣдствомъ параходитѣ едва ли не по цѣлото земно кълбо. Въ умѣренитѣ зони тоя охлювъ е хермофродитенъ; въ тропицитѣ, обаче, той се е превърналъ въ една форма съ закръненъ пенисъ и тая форма се размножава чрезъ самооплодяване. Разликата въ половия апаратъ и въ половата функция дава пълно основание да я приемаме за самостоятеленъ видъ. Ако тоя новъ видъ върнемъ обратно въ умѣренитѣ зони, той продължава да се размножава чрезъ самооплодяване. Сжщото явление се наблюдава и у водния охлювъ *Potamorygus crystallinus*, който е пренесенъ отъ човѣка изъ сръдна Америка въ Европа. Въ Америка той е двуполовъ, а въ Европа се сръщатъ само женски индивиди и тѣ се размножаватъ партеногенетично.

И на тоя конгресъ наново пролича голѣмото значение на кинематографа за зоологическата наука. Даже специаленъ рефератъ на тая тема бѣ държанъ отъ Д-ръ Щорхъ отъ Грацъ, който разясни словесно и картинно това значение. Д-ръ Щорхъ фотографира кинематографски, при голѣма бързина на лентата, различнитѣ сложни движения на организмитѣ, напр. хвърчението на една пчела, или скачането на една бълха или движението на едно водно раче-бранхипусъ. Следъ това, той пуска на екрана направенитѣ при голѣма бързина фотографии, обаче остава лентата да върви бавно. По тоя начинъ бързия скокъ на бълхата се превръща въ едно бавно движение, което ясно се вижда и лесно може да се анализира.

Професоръ Брандесъ пъкъ, директоръ на Зоологическата градина въ Дрезденъ, кинематографски фотографира цѣлото развитие на единъ оранг-утанъ въ продължение на 3 1/2 год. Тия кинематографски ленти даватъ въ голѣми подробности цѣлия животъ на тоя най-близъкъ до човѣка висшъ организъмъ, чийто животъ и навици нито могатъ да се наблюдаватъ въ природата, нито могатъ да се опишатъ съ думи.

Други трима изследователи: Ludani, Rokas и Verzar съ общи усилия приложиха кинематографа при изучаването на една физиологична функция, именно, всмукването на хранителния сокъ отъ стенитѣ на червата. Тѣ наркотизиратъ по специаленъ начинъ едно куче, изваждатъ презъ отворъ на корема му една частъ отъ живото тънко черво, разрѣзватъ го, отварятъ го, поставятъ надъ него микроскопа, а надъ микроскопа кинематографическия апаратъ и фотографирайтъ при силно увеличение движенията, които извършватъ стенитѣ на червата и специално чудноватитѣ всмуквателни движения, които извършватъ власинкитѣ, които като кадифе покриватъ червата отъ вътре. Тия власинки служатъ за всмукване на преработената въ стомаха и червата храна и това всмукване става чрезъ едни особени дърпателни движения, които само чрезъ кинематографа могатъ да бждатъ анализирани. Тия чудновати движения се виждатъ на картинитѣ извънредно ясно.

Не може мислящиятъ човѣкъ, при наблюдаване на тия картини, изнесени на конгреса, да не бжде обладанъ отъ величието на природата и не може да не бжде смаянъ отъ необятната промисълъ, която е създала и направлява биологическитѣ прояви.

Освенъ общитѣ и секционни заседания, на които бѣха четени научнитѣ реферати, презъ траенето на конгреса заседаваха и нѣколко постоянни комисии, учредени на миналитѣ зоологически конгреси. Тия комисии изработваха резолюциитѣ, които ще има да се гласуватъ отъ конгресиститѣ и които резолюции иматъ значение на закони, задължителни за всички зоолози. Такива комисии имаше и тоя пѣтъ 3, а именно: 1. Интернационална комисия за зоологическа номенклатура, 2. Интернационална комисия по паразитология и 3. Интернационална комисия, наречена Консилиумъ Библиографикумъ.

Подробно за тия комисии съмъ писалъ преди 3 години въ отчета си за миналия зоологически конгресъ (Известия на Бѣлг. Ентом. Д-во, кн. IV. стр. 161 до 164). Тука на кратко ще спомена само за тѣхъ.

Отъ най-голѣмо значение за общата зоологическа наука е работата на комисията по номенклатурата. Тая комисия работи вече 33 години и е създала отдавна вече Закона за зоологическата номенклатура, законъ който е задължителенъ за всички зоолози отъ цѣлото земно кълбо. Най-важнитѣ 3 параграфа отъ тоя законъ сж: 1. приоритетъ има това латинско название на животно, което име е най-старо; 2. всички имена на родоветѣ трѣбва да се различаватъ едно отъ друго, не могатъ два рода да иматъ едно и сжщо име и 3. диагноститѣ на видоветѣ и родоветѣ трѣбва да бждатъ напечатани на латински, нѣмски, френски, италиански или английски езикъ, за да запазятъ правото на приоритетъ. Закона за но-

менклатурата се постоянно попълня и подобрява съгласно нуждитъ на времето. Измѣненіята въ закона за номенклатурата не ставатъ винаги лесно, защото въпроситъ свързани съ него сж извънредно сложни и често засѣгатъ националната гордостъ на нѣкои народи. На тоя конгресъ заседанията на казаната комисия, благодарение вещото ръководство на председателя ѝ Карлъ Йорданъ отъ Трингъ, минаха безъ особени кавги (такива остри кавги имаше на миналия конгресъ). Все пакъ тия заседания не бѣха лишени отъ нервностъ, изразена съ словесенъ двубой между убедителния американецъ Шайлсъ и нервозния австриецъ Похе. Съ приемането на параграфа, че описанъ само родъ безъ видъ не може да има приоритетъ, се нанесе победа надъ становището на американскитъ зоолози и секретаря по номенклатурното дѣло Шайлсъ много болезнено понесе тоя ударъ, нанесенъ му отъ европейскитъ зоолози.

Комисията по паразитология се занима главно съ организационни въпроси и не взе нѣкои общи отъ значение решения.

Комисията Консилиумъ Библиографикумъ даде отчетъ за извършеното въ интернационалния библиографически институтъ съ сжщото име въ Цюрихъ и изказа благодарностъ на Д-ръ Ив. Бурешъ за даденитъ на разположение на тоя институтъ отъ него пълни библиографски данни върху фауната на България. Задължението да даде тия данни Д-ръ Бурешъ пое на миналия зоологически конгресъ.

Освенъ научнитъ събрания конгреса предприе и нѣколко екскурзии и посещения на природонаучни институти. Екскурзиитъ бѣха много добре организирани по отношение на посрѣщане и изпращане и по отношение на банкети; обаче по отношение да бждатъ тѣ свързани съ придобиване на природонаучни познания, или да бждатъ истински зоологически екскурзии — въ това отношение тѣ бѣха доста слаби.

Първата екскурзия, уредена отъ конгресния комитетъ, бѣ означена въ програмата като „екскурзия изъ лагунитъ на Венеция“ и стана на 7 септември. Предполагаше се, че при обиколката изъ тия лагуни, нѣколко мръжи ще бждатъ теглени следъ моторнитъ лодки или гондолитъ, нѣколко драги ще бждатъ влачени отъ вапоретитъ и уловеното ще бжде разяснявано отъ хора запознати съ фауната на Адриатическото море. При излизането на по-пуститъ островчета, каквото стана на островитъ Мурано, Бурано и Торчело, предполагаше се че ще се събира сухоземна фауна и такава действително почнаха нѣкои отъ конгресиститъ по свой починъ да търсятъ и събиратъ. Обаче нѣмаше кой да даде нѣкои пояснения и упътвания. Затова пакъ единъ чичероне вещо и гръмогласно разправяше за историитъ на черквицитъ и за мощитъ

и чудесата на свѣтии съхранени въ тѣхъ. Дадениятъ банкетъ съ много вино въ хотелъ Луна въ Венеция бѣ действително нѣщо великолепно, но и най-уморителното при тая екскурзия. За самия градъ Венеция, за тая красавица на Адрия, за тоя воденъ градъ, въ който човѣкъ не знае дали сънува или е буденъ, за тая приказка на миналото и настоящето не ми попада да говоря, това може да направи само поетъ или художникъ. Въ Венеция за жалость, не можахме да намѣримъ нито едно природонаучно учреждение. Зърнахме само надписа Museo di Storia Naturale, обаче ни обясниха, че музея е въ своето зараждане и че сега тамъ има само нѣкои анатомически препарати.

На 9 септември бѣ извършенъ излетъ до селцето Ca'Oddo di Monselice, дето живѣе най-видния италиански орнитологъ Graf Arrigoni degli Oddi и дето въ неговата вила е съхранена най-голѣмата сбирка отъ птици въ Италия. Графъ Аригони е авторъ на обемистото съчинение „Орнитология Италиана“ и неговата сбирка съдържа около 20,000 монтирани птици и птичи кожи. Той самъ лично препарира стрелянитѣ отъ него птици, така както правятъ и виднитѣ орнитолози Ернстъ Хартертъ и Отмаръ Райзеръ, така както това правеше и Графъ Амеде Алесонъ, художественитѣ препарати отъ птици на който красятъ днесъ сбиркитѣ на Царския музей въ София. Затова и сбиркитѣ на Аригони сж не само научно-ценни, но и художествено-красиви. Тия сбирки сж резултатъ отъ дейността на цѣлъ единъ животъ, протѣканъ отъ изследвания въ областта на орнитологическата наука. Графъ Аригони любезно посрѣщна конгресиститѣ, обаче още по-любезно ги посрѣщна неговата жена, която бѣ сложила на открито въ парка богатъ буфетъ съ обилно вино. Въ кжсо време уморенитѣ отъ горещината конгресисти се струпаха около буфета и усилено гасѣха своята жажда; една група орнитолози, обаче, се събраха около стария виденъ орнитологъ и съ душевна наслада поемаха това, което бликаше изъ неговия пропитъ съ дългогодишна опитностъ и съ обилни познания умъ.

Тукъ му е мѣстото да се спра на единъ въпросъ, който стана предметъ на разискване между европейскитѣ орнитолози и тоя италиански ученъ. Това е въпроса за масовото унищожение на пойнитѣ и прелетни птици въ Италия. Въ нѣколко интернационални орнитологически конгреси, а много начесто и въ литературата, разглеждаща въпроса за защита на полезнитѣ птици, е повдиганъ тоя въпросъ и сж отправяни силни нападки спрямо Италия и спрямо италианския народъ като унищожителъ на прелетнитѣ птици. Явно се говори, че всички птици, които прелитатъ презъ Италия, биватъ немилостиво ловени и употребявани за храна. Почти всички държави иматъ закони за защита на птицитѣ, само Италия нѣма такива за-

кони. И затова птицитѣ, запазени и защищавани въ разположенитѣ по-насеверъ отъ Италия страни, при прелитането си къмъ югъ и обратно биватъ масово ловени въ Италия и изядени, така както масово се ловятъ и употребяватъ за храна мигрирующитѣ морски риби. Нападкитѣ въ това отношение срещу Италия сж били и сж още и сега толкова силни, че неориентираниятъ орниталогъ не може добре да схване кое е истина и кое е преувеличение отъ ентузиазирани защитници на пойнитѣ птици. Указа се, и Графъ Аригони не го отказва, че действително въ Италия дребнитѣ птици биватъ масово ловени и избивани и това е станало занаятъ за множество хора. При пжтуване изъ Италия човѣкъ действително рѣдко вижда да хвърчи птица, особено въ гжсто населенитѣ мѣста, надземното пространство е пусто по отношение на птици. Това направи силно впечатление и на мене, защото ния въ България сме свикнали навсѣкжде да виждаме птици и навсѣкжде да чуваме тѣхната звучна пѣсенъ. Въ Италия изъ градоветѣ човѣкъ вижда само гълъби; тѣ тамъ се почитатъ и щадятъ отъ религиозни съображения, защото Свѣти Духъ се оприличава на гълъбъ. Всички други птици, които се появяватъ въ Италия, биватъ ловени съ специални голѣми мрежени капани и продавани за храна. Въ всѣки по-голѣмъ италиански ресторантъ вие можете да поржчате колкото искате порции отъ дребни птици — „учели“ както тѣ ги наричатъ и такава една порция отъ учели се състои отъ 4—6 врабци, чучулиги, синигери, папуняци, дроздове, косове и пр. Запитваме тогава видниятъ орниталогъ, защо се допуска това унищожение, защо не се създаде законъ за защита на полезнитѣ птици. Графъ Аригони, който лично е ревностенъ радетель за защита на птицитѣ, съ статистически данни на ржка и съ основно познаване на въпроса, обясни защо такъвъ единъ законъ все още не може да си пробие пжтъ, макаръ че това изглежда за чужденцитѣ орнитолози лесно. Ловенето и търговията съ дребни птици сж станали специаленъ поминѣкъ за препитание на десетки хиляди хора, а на други десетки хиляди ловенето на птици е добавѣчно препитание. Както би изглеждало у насъ абсурдно да се забрани ловенето въ морето на мигрирующитѣ риби, така изглежда въ Италия абсурдно да се забрани ловенето на мигрирующитѣ птици изъ въздуха. На 2 пжти закона за запазване на полезнитѣ птици е билъ внасянъ въ парламента, обаче, като сж се взели подъ внимание икономически съображения, не е могълъ да бжде приетъ. Самъ Графъ Аригони е ревностенъ радетель за защита на птицитѣ; той е написалъ и една специална книга, издадена отъ Министерството на земледѣлието, въ която, съ убедителнитѣ слова на специалистъ, ратува за защита на птицитѣ. Въ сжщото направление работятъ и две дружества за защита на природата. Ще трѣбва да минатъ

още нѣколко години за да се достигне до желаната целъ — създаване на законъ, който да премахне закоренилото се зло.

Като главна основа на всички закони за защита на птицитѣ се поставя тѣхната полза за земледѣлието, пояснява Графъ Аригони. Пойнитѣ птици унищожаватъ вреднитѣ насѣкоми и ния, защитницитѣ на тия птици, си представляваме, че безъ тѣхъ труда на земледѣлеца би билъ силно компрометиранъ отъ разнитѣ вредни насѣкоми. Въ това отношение въ Италия, дето земледѣлието е на голѣма висота, дето земята е идеално разработена, дето човѣкъ не вижда незасѣта и неизползувана почва, липсата на птицитѣ не е показала никакво увеличение на вреднитѣ насѣкоми. Много птици, които въ една страна се смѣтатъ за безспорно полезни, другаде сж вредни. Вrabчето напр. въ по-южнитѣ страни, особено въ Египетъ, е една много вредна птица, защото изяджа една голѣма частъ отъ складираното жито. Тамъ житото, поради липса на валежи, се складира на открито и вrabцитѣ се хранятъ главно съ него. Въ Алжиръ пъкъ скорцитѣ сж много вредни за маслиновата култура. Въ Италия синигеритѣ чупятъ пъпкитѣ на овошнитѣ дървета и за това се смѣтатъ за по-вредни отъ гжсеницитѣ. Множество отъ насѣкомояднитѣ птици се хранятъ по-вече съ полезни насѣкоми, отколкото съ вредни и пр. и пр.. По отношение на въпроса за съотношението и екологическата връзка между птицитѣ и насѣкомитѣ Италия представлява една естествена опитна станция, която е дала отрицателни резултати на тия, които сж се очаквали. Графъ Аригони въ 1 часовъ разговоръ съ голѣма вещина разглежда сложнитѣ проблеми на биологическата връзка между организмитѣ и картинно изтъкна какъ въ Италия, при разглеждане на въпроса за защита на птицитѣ, икономически въпроси, закоравѣли навици, партийни интереси и наука сж се преплели въ сложно замотанъ възелъ. Посещението при любезния поменатъ италиански орнитологъ бѣ една истинска душевна наслада за тия, които се интересуваха отъ орнитологическата наука и отъ въпроситѣ за защита на птицитѣ.

На връщане отъ Ca Oddo di Monselice бѣ посетена Държавната птицевѣдна опитна станция въ Ровиго. Тя представлява отлично уреденъ опитенъ институтъ, съ великолепни стада отъ породисти домашни птици, съ електрически инкубатори, образцова чистота и уредба. Станцията е не само единъ птицевѣдникъ, който служи за разпространение на расови домашни птици, между които важно мѣсто заема и токачката (*Numida meleagris*), но тая станция е и единъ наученъ институтъ, въ който се проучватъ законитѣ за кръстосванията, законитѣ за наследствеността, законитѣ за съотношенията между соматичното тѣло и половитѣ жлези и пр. и пр.. Въ добре обзаведенитѣ кафези на тая станция има добре отгледани множество чифтове велико-

лепни фазани, токачки и гургулици, които служат за казанитѣ научни цели. Станцията е подъ научното ръководство на представителния Алесандро Гиджи, професоръ въ университета въ Болоня, който чете предъ конгреса специаленъ рефератъ, озаглавенъ *Ibridismo* е *nuove specie*, въ който изнесе и нѣкои отъ резултатитѣ, добити въ казаната станция. Едва ли има другаде въ Европа така добре уреденъ птицевъденъ институтъ.

Другъ единъ сжщо така великолепно уреденъ и въ обширни размѣри обзаведенъ институтъ, посетенъ отъ конгреситѣ бѣ Държавната копринарска опитна станция край града Падуа. Тоя институтъ има за цѣль всестранното проучване копринарството и бубарството и поставянето имъ въ Италия на модерна стопанска и научна висота. Грамадниятъ институтъ има богато обзаведени лаборатории: бактеорологическа за изучване болеститѣ на копринената буба, нѣколко химически лаборатории за анализи на черничевия листъ и на коприната, хистологическа и анатомическа лаборатории, спектроскопна и фотографическа стаи, обзаведени съ най-скъпата апаратура, инкубатори за бубеното семе, въ които инкубатори температурата се регулира автоматично, хладилни и топлилни стаи, машиненъ отдѣлъ, богата библиотека и красиво подреденъ музей. До станцията има специално голѣмо здание за филатерия, въ което се изучаватъ начинитѣ за източване на коприната и превръщането ѝ въ платове. Друга специална постройка съдържа обширни оранжерии, въ които се отглежда и изучава черничевото дърво, а сжщо така и другитѣ растения, листата на които могатъ да служатъ за храна на копринената буба. Копринарството и бубарството, както е известно, стоятъ въ Италия на голѣма висота и тоя институтъ е допринесълъ извънредно много въ това отношение. Въ опитната станция всѣка година има и курсове по бубарство и копринарство, въ които се подготвятъ добри теоретици и практики бубари. Казаха ми, че тука презъ 1907 година е завършилъ съ отличенъ успѣхъ бѣлгарина П. Танковъ, който по късно обзаведе и у насъ въ Бѣлгария въ гр. Вратца една бубарска опитна станция, която успѣшно работи и до днешенъ.

Изобщо взето, Италия има доста много научни институти; природо-научнитѣ имъ институти, обаче, иматъ почти безъ изключение практично-приложенъ характеръ. Особено много сж земледѣлскитѣ опитни станции и на тия опитни станции се дължи обстоятелството, че земледѣлието въ Италия стои на голѣма научна висота. Цѣла срѣдна и северна Италия е една истинска красива градина презъ всички годишни времена. Сеидбообръщението е приложено съ голѣма вешина, почвитѣ сж химически проучени и върху дадена почва се сѣе само това, което е най-пригодно за нея. За напояване на земята има

специална дирекция и специален хидрографически институт, които научно разглеждат всички въпроси, свързани с водитъ на Италия. Хидрографичната служба разполага с други 14 локални институти за изучаване напояването и електрификацията на отдѣлни райони. Единъ отъ тия институти се занимава само с изучаване на рѣката По, която е най-главната водна артерия отъ капитално значение за ломбардското земледѣлие. Другъ специален хидрографски институтъ има Венеция. Множество маларични блата сж пресушени (има специален институтъ по маларията въ Милано), множество канали, бентове и диги сж превърнали буйнитъ, силно наводняващи се алпински рѣки въ кротки води, впрегнати въ полза на земледѣлието и електрификацията на странита. Нѣма нужда човѣкъ да бжде агрономъ, а достатъчно е да види красиво подредената и обработена земя на Италия, край желѣзопѣжната линия отъ Венеция до Римъ, за да се убеди на каква голѣма висота стои италианското земледѣлие. При тия условия не е чудно че Интернационалниятъ Земледѣлчески Институтъ има седалището си именно въ Италия, въ града Римъ.

За очудване е обаче, че Италия нѣма нито единъ държавенъ природонаученъ музей. Малки природонаучни музеи има въ Италия въ нѣколко градове, а по голѣми такива има въ Милано и въ Генуа, обаче и тѣ далече не сж такива, каквито има въ другитъ европейски държави, неизключая и България. Градътъ Римъ притежава обаче, една великолепно уредена (отъ фирмата Хагенбекъ — Хамбургъ) богата зоологическа градина.

На 11 септември, следъ обѣдъ, стана последното заседание на конгреса, изразено въ неговото тържествено закриване. Всички конгресисти се бѣха събрали наново въ старославната аула магна на университета. Постоянния интернационаленъ зоологически комитетъ зае своето мѣсто на високия подиумъ. Заседанието сержководѣше отъ председателя Проф. Енриквесъ, а като секретарка функционираше италиянката зооложка Д-ръ Фауста Бертолини. За пръвъ пѣтъ единъ интернационаленъ зоологически конгресъ има за секретарка една жена. Четоха се и сегласуваха отчетитъ на постояннитъ комисии по номенклатура, паразитология и консилиумъ библиографикумъ. Сложенъ бѣ на разискване въпроса дали идния конгресъ да се събере следъ 3, или следъ 5 години. Като се взе подъ внимание, че въ последно време се учредиха нѣколко нови биологически конгреси, реши се идниятъ зоологически конгресъ да се свика следъ 5 години. Кжде ще бжде събранъ тоя конгресъ не се реши окончателно. Имаше предложение отъ страна на делегатитъ на Аргентина, Испания и Португалия. Обаче тия покани не бѣха придружени и отъ покани отъ правителствата на тия държави. Само делегата на Португалия, Професоръ Рикардо

Иорге представи и писмо отъ португалския министъръ на просвѣтата и затова се реши условно, че идниятъ XII конгресъ ще бжде въ гр. Лисабонъ, като допълнително ще се съобщи кога тоя конгресъ ще бжде свиканъ.

Преди закриване на конгреса, подигна се отъ страна на Професоръ Антипа въпроса за бъдещата програма и задачи на интернационалнитѣ зоологически конгреси, въпросъ много умѣстенъ и навремененъ. Последнитѣ нѣколко конгреса имаха характеръ главно на срѣщи между зоолозите съ целъ за опознаване и сближаване; на заседанията се четѣха реферати на най-разнообразни теми, безъ да иматъ тѣ една обща насока. Много начесто на конгреситѣ се явяватъ даже начинающи зоолози, които четатъ реферати, на които липсва каквото и да е общо значение; затова и числото на рефератитѣ е грамадно, безъ тѣ въ повечето случаи до допринасятъ за изяснение на една по обща проблема. Изтъкна се, че време е вече зоологическитѣ конгреси да си сложатъ за разрешение нѣкои общи въпроси, които съ общи усилия да се разрешатъ, както се разреши въпроса за интернационалната зоологическа номенклатура. Такива въпроси би могли да се поставятъ съ стотици, обаче да се избераатъ нѣколко такива напр.: новитѣ насоки въ еволюцията, или методитѣ за изследване на тъканитѣ въ живо състояние, или проблемитѣ на подмладяването, или днешното състояние на познанията ни по паразитнитѣ червеи и пр. и пр. И за рефериране да се допускатъ главно автори, които ще говорятъ на зададенитѣ теми. По тоя начинъ биха се получили прегледни картини по извѣстни въпроси, които картини биха показали състоянието на познанията ни по даденъ въпросъ, презъ времето когато конгреса се е събралъ. При това, би се избѣгнало голѣмото множество незначителни реферати. Изказанитѣ мисли, по тоя много важенъ за бъдещитѣ зоологически конгреси въпросъ, ще бждатъ вземани подъ внимание отъ постоянния интернационаленъ зоологически комитетъ и ще се направи опитъ на идния конгресъ да се организиратъ серии отъ реферати на зададена тема.

На 5^{1/2} часа конгреса се объяви за закритъ. Конгресиститѣ бѣха поканени на общъ бенкетъ, който трая до късно презъ нощта. На тоя банкетъ конгресиститѣ съ живи разговори затвърдяваха помежду си уговорени връзки и сърдечно си казваха довиждане следъ 5 години въ Лисабонъ.